

1. Lluís Companys a la presó de Madrid pels Fets d'Octubre

■ ARXIU

2. Enric Vila mostra exemplars del seu assaig sobre el president màrtir

■ ROBERT RAMOS

3. El president republicà durant un discurs des del balcó de la Generalitat

■ ARXIU

Enric Vila destapa sense miraments els draps bruts de la seva trajectòria política, el descriu com un depressiu i diu que exemplifica el fracàs d'una Catalunya mediocre

Desconstruir Companys

Ignasi Aragay
BARCELONA

Què hi ha rere el mite Companys? Com era l'home que va morir afusellat com a president de Catalunya? Quina trajectòria política el va portar a aquell final tràgic recreat amb admiració pel cine i la historiografia? El periodista i historiador Enric Vila (Barcelona, 1972) té el convenciment que rere la figura del president afusellat pel franquisme hi ha un polític de carn i ossos amb més ombres que llums, un home amb una personalitat inestable, per no dir malaltissos, i un símbol que exemplifica el fracàs de tot un poble.

Aquestes són les idees centrals que Vila desenvolupa a l'assaig *Lluís Companys. La veritat no necessita màrtirs*, publicat per L'Esfera dels Llibres dins la col·lecció *Punt de vista*, dedicada a l'assaig històric, no a la monografia acadèmica, com precisa l'editor Fèlix Riera.

La d'Enric Vila és la crònica d'"un drama personal i polític" descrit sense miraments cap al biografat, que és tractat amb més compassió que admiració. L'autor, en lloc de dirigir el focus cap a la mort tràgica de Companys, com es fa habitualment, ha resseguit la vida pública i íntima del personatge.

La imatge d'un fracàs

Vila ha fet el llibre amb unes pretensions que no amaga: ha agafat Companys "com a exemple del fracàs de tot un poble, o de com es pot fer mal volent fer el bé, o de l'ambigüitat de la glòria, o com a metàfora d'una conversió de l'espanyolisme al catalanisme forçada per l'interès polític i l'experiència de la brutalitat castellana".

És a partir d'aquí que l'autor afirma que Companys "és una figura molt més interessant que el simple paradigma del sant màrtir del catalanisme", que és com creu que fins ara ha estat presentat al gran públic.

Lluny d'aquesta santedat, l'autor analitza sense concessions tota l'evolució del personatge, posant èmfasi en el desastre de l'episodi del Sis d'Octubre —en aquest cas, qualifica el president de "Maquiavel d'estar per casa"— i en la polèmica actuació de Companys durant la guerra.

Pel que fa a la seva personalitat, Vila tampoc no es queda curt: diu que anava "de l'eufòria a la depressió, de l'egolatria i la vanitat agressiva a la humilitat i el fatalisme desaforat". L'autor remarca la malaltissos herència familiar i recorda el fill esquizofrènic del president: "Companys era depressiu i va haver de fer cures de repòs per als nervis, la primera el 1917". Vila anota que més d'un, com l'historiador Jesús Pabón, li va atribuir un caràcter "ciclotímic, un terme usat als anys trenta que seria equivalent a una esquizofrènia molt lleu".

A través de Companys, combinant la seva acció po-

lítica i el seu drama personal —"és curiós que dos homes amb problemes familiars com Companys i Tarradellas siguin els que s'aferren tan fort al poder"—, Vila també repassa l'evolució del país i assegura que el juliol del 1936 va obrir les portes a un drama pitjor que la desfeta del 1714: "Aleshores es va sentenciar a mort la Ca-

talunya catalana", una Catalunya que "tenia un paisatge que encara no estava destrossat i on el català es parlava com l'aire que es respira".

Sobre el catalanisme del president màrtir, opina que, "a diferència de Cambó, Macià, Prat de la Riba o Jordi Pujol, el motor sentimental de Companys és Es-

panya, no Catalunya". Vila afirma que el seu biografat "pertany a la tradició política que ha vist Espanya com la metàfora de la solució universal per a la convivència dels pobles i dels individus, com Pasqual Maragall i el gruix del PSC".

Abraçat a la bandera

No és fins al seu aïllament progressiu durant la Guerra Civil, cada cop més enfrontat amb Azaña i sobretot amb Negrín, que Companys "es refugia en l'exaltació de Catalunya i, amb el seu característic to melodramàtic, diu frases com: «Per lluitar per altres ideals, hi ha molta gent a tot el món. Però Catalunya només ens té a nosaltres. Per això, més que mai, cal supeditar-ho tot a la seva defensa». O aquella altra, no tan repetida: «Els catalans no podem actuar mai més com a figures del retaule espanyol, ni en les comèdies ni en les tragèdies». És l'últim Companys, que ja coneixem. ■

L'assassinat de Rebertés

Un dels episodis més durs d'aquest assaig d'Enric Vila, que el mateix autor planteja com una revisió desacomplada de la vida i l'obra política de Companys, és el que tracta del cas d'Andreu Rebertés, exmilitant d'Estat Català a qui el president va nomenar cap de policia per intentar frenar les patrulles de control anarquistes. Des del càrrec, Rebertés, juntament amb Joan Casanovas, hauria flirtejat amb un complot contra els anarquistes i contra el mateix

Companys. Descobert, Rebertés hauria amenaçat de treure els draps bruts del president, tant de la seva vida privada com de la pública, però el govern català en vota l'execució, que es compleix, segons la versió del llibre, d'una manera peculiar: "L'escorta personal de Companys treu Rebertés de Montjuïc amb l'excusa de portar-lo cap a França i el pela a mig camí. El mateix dia, el president es tanca a la Casa dels Canoneges, oficialment malalt".